

# Giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa Việt Nam trong giảng dạy Học phần Tư tưởng Hồ Chí Minh

Nguyễn Thị Anh Đào\*

\*Th.S Khoa Lý luận chính trị, Trường Đại học sư phạm kỹ thuật Vinh

Received: 14/6/2024; Accepted: 19/7/2024; Published: 29/7/2024

**Abstract:** Vietnamese national cultural identity is a priceless asset, a symbol of existence, a bridge between the past, present and future of the nation, the soul of the Vietnamese nation forged through round after round of building and defending the country with many efforts for advancement throughout history. Vietnam's cultural identity is written with the blood and tears of many generations of people and the entire nation. Developing a progressive culture rich in national identity, as well as applying Ho Chi Minh Thought in preserving and promoting cultural identity, especially in the current period, has become a matter of survival and is the responsibility of every citizen and the entire Vietnamese nation.

**Keywords:** Cultural identity, Ho Chi Minh Thought

## 1. Đặt vấn đề

Trên con đường xây dựng nước Việt Nam xã hội chủ nghĩa, Đảng ta lấy việc phát triển kinh tế là nhiệm vụ trung tâm, xây dựng Đảng là then chốt, văn hóa trở thành nền tảng tinh thần xã hội, vừa là mục tiêu, vừa là động lực của sự phát triển đất nước. Trong giai đoạn hiện nay, công cuộc đổi mới đất nước chuyển sang giai đoạn đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa. Trước sự phát triển của cách mạng khoa học và công nghệ, cùng với xu hướng hội nhập quốc tế, vấn đề xây dựng và phát triển nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc trở thành nhiệm vụ quan trọng và cấp bách hơn bao giờ hết. Nghiên cứu và vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về văn hóa sẽ có vai trò giữ gìn, định hướng việc xây dựng, phát triển và nâng tầm vóc nền văn hóa Việt Nam.

## 2. Nội dung nghiên cứu

### 2.1. Tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng nền văn hóa mới Việt Nam

Hồ Chí Minh, nhà văn hóa kiệt xuất. Người đã cống hiến trọn đời cho nhân dân Việt Nam và cho nhân loại. Người chính là sự hội tụ những giá trị cao đẹp nhất trong lịch sử hàng nghìn năm văn hiến của dân tộc, là biểu tượng cao đẹp nhất của văn hóa Việt Nam trong thời đại mới, là điển hình của sự kết hợp hài hòa giữa giá trị văn hóa dân tộc và tinh hoa văn hóa nhân loại.

Hồ Chí Minh đã đưa ra quan niệm về văn hóa “Vi lễ sinh tồn cũng như mục đích của cuộc sống, loài người mới sáng tạo và phát minh ra ngôn ngữ, chữ viết, đạo đức, pháp luật, khoa học, tôn giáo, văn hóa, nghệ thuật, những công cụ cho sinh hoạt hằng ngày

về mặc, ăn, ở và các phương thức sử dụng. Toàn bộ những sáng tạo và phát minh đó tức là văn hóa. Văn hóa là sự tổng hợp của mọi phương thức sinh hoạt cùng với biểu hiện của nó mà loài người đã sản sinh ra nhằm thích ứng những nhu cầu đời sống và đòi hỏi của sự sinh tồn”. [4;207]

Hồ Chí Minh rất quan tâm đến lĩnh vực văn hóa. Trước Cách mạng Tháng Tám năm 1945, Người đưa ra quan điểm xây dựng nền văn hóa dân tộc với năm nội dung: xây dựng tâm lý (tinh thần tự lực tự cường); xây dựng luân lý (biết hy sinh mình, làm lợi cho quần chúng); xây dựng xã hội (mọi sự nghiệp liên quan đến phúc lợi của nhân dân); xây dựng chính trị (dân quyền); xây dựng kinh tế. Trong kháng chiến chống Pháp, Người khẳng định lại quan điểm của Đảng đề ra trong “Đề cương văn hóa Việt Nam” (1943) về phương châm xây dựng nền văn hóa mới, đó là nền văn hóa có tính chất dân tộc, khoa học và đại chúng. Trong thời kỳ xây dựng chủ nghĩa xã hội, Hồ Chí Minh chủ trương xây dựng nền văn hóa có nội dung xã hội chủ nghĩa và tính chất dân tộc.

Người cho rằng, văn hóa có mối quan hệ gắn bó mật thiết với các lĩnh vực. Trong đời sống có bốn vấn đề phải được coi là quan trọng và có tác động qua lại lẫn nhau. Đó là chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội. Văn hóa và chính trị có mối quan hệ biện chứng, giải phóng chính trị để mở đường cho văn hóa phát triển. Văn hóa cũng không thể đứng ngoài mà phải phục vụ nhiệm vụ chính trị, mọi hoạt động của tổ chức và nhà chính trị phải có hàm lượng văn hóa. Trong mối quan hệ giữa văn hóa với kinh tế, Hồ Chí Minh giải thích rằng văn hóa thuộc kiến trúc thượng tầng. Những cơ

sở hạ tầng của xã hội có kiến thiết rồi văn hóa mới kiến thiết được và có đủ điều kiện để phát triển. Văn hóa không thể đứng ngoài mà phải đứng trong kinh tế, văn hóa có vai trò tác động tích cực trở lại kinh tế. Trong mối quan hệ giữa văn hóa và xã hội, Người quan điểm, xã hội thế nào văn hóa thế ấy. Sự phát triển chính trị, kinh tế, xã hội sẽ thúc đẩy văn hóa phát triển. Ngược lại, sự phát triển chính trị, kinh tế, xã hội đều có sự khai sáng của văn hóa.

Trong tư tưởng của Hồ Chí Minh, văn hóa có vai trò rất quan trọng. Văn hóa là mục tiêu, động lực của sự nghiệp cách mạng. Cùng với chính trị, kinh tế, xã hội, văn hóa nằm trong mục tiêu chung của toàn bộ tiến trình cách mạng. Người quan điểm, văn hóa là mục tiêu – là quyền sống, quyền sung sướng, quyền tự do, quyền mưu cầu hạnh phúc, là khát vọng của nhân dân Việt Nam về các giá trị chân, thiện, mỹ. Đó là một xã hội dân chủ, công bằng, văn minh. Văn hóa là động lực thúc đẩy cho sự phát triển. Văn hóa chính trị là động lực có ý nghĩa soi đường cho quốc dân đi, lãnh đạo quốc dân trên con đường xây dựng độc lập, tự cường, tự chủ. Văn hóa văn nghệ góp phần nâng cao lòng yêu nước, lý tưởng, tình cảm cách mạng, sự lạc quan, ý chí, sự quyết tâm, niềm tin vào thắng lợi của cách mạng. Văn hóa đạo đức, lối sống nâng cao phẩm giá, phong cách, hướng con người vươn tới các giá trị tốt đẹp. Văn hóa giáo dục, diệt giặc đói, xóa mù chữ, giúp con người nâng cao nhận thức, hiểu được quy luật phát triển của xã hội. Đối với sự nghiệp “trồng người”, văn hóa giáo dục có tác dụng đào tạo con người mới xã hội chủ nghĩa, phát triển toàn diện. Văn hóa pháp luật bảo đảm dân chủ, trật tự, kỷ cương, phép nước.

Hồ Chí Minh khẳng định, văn hóa là một mặt trận. Trên mặt trận ấy, người nghệ sĩ là chiến sĩ, tác phẩm văn nghệ là vũ khí đấu tranh. Chiến sĩ nghệ thuật phải có lập trường tư tưởng vững vàng, ngòi bút là vũ khí sắc bén trong cuộc đấu tranh giữa tốt – xấu, thiện – ác, chính – tà... Chiến sĩ văn nghệ phải có những tác phẩm xứng đáng với dân tộc và thời đại. Tác phẩm văn nghệ phải phản ánh cuộc sống thực tiễn, đi sâu vào quần chúng, phê phán những thói xấu như tham ô tham nhũng, lười biếng, lãng phí, quan liêu, ca ngợi những người tốt, việc tốt. Tư tưởng văn hóa của Hồ Chí Minh là vì nhân dân, phục vụ nhân dân. Theo Người, văn hóa phải phục vụ quần chúng nhân dân, mọi hoạt động thực tiễn đời sống nhân dân chính là chất liệu, nguồn nhựa sống phong phú cho các nghệ sĩ văn hóa sáng tác. Do đó, văn hóa văn nghệ phải “từ trong quần chúng ra.

Về sâu trong quần chúng”. Văn hóa phải trở về thực tại cuộc sống của nhân dân, phản ánh được tư tưởng và khát vọng của quần chúng. Quần chúng nhân dân phải là người hưởng thụ các giá trị văn hóa. Chính họ là người thẩm định khách quan, chính xác các sản phẩm văn nghệ.

## **2.2. Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh trong xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc**

Trong di sản vô giá mà Người để lại cho dân tộc, tư tưởng về văn hóa chiếm lĩnh vị trí và vai trò quan trọng. Trong giai đoạn hiện nay, tư tưởng văn hóa của Người tiếp tục là những chỉ dẫn quý báu trong sự nghiệp xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc.

Theo Hồ Chí Minh : “Dân ta phải biết sử ta. Cho tường gốc tích nước nhà Việt Nam” [ 1; 255], Người chỉ rõ, mỗi dân tộc phải chăm lo đặc tính của mình trong nghệ thuật, phải “chú ý phát huy cốt cách dân tộc”. Người nhận thức sâu sắc về mối quan hệ giữa dân tộc và bản sắc dân tộc. Bản sắc văn hóa dân tộc là những giá trị văn hóa bền vững của cộng đồng dân tộc Việt Nam, được hun đúc, xây dựng nên từ lao động, sản xuất, chiến đấu qua hàng ngàn năm lịch sử của dân tộc Việt Nam. Đó là cốt cách dân tộc, là lòng yêu nước thương nòi, tinh thần độc lập, tự cường, tự tôn dân tộc..., là ngôn ngữ, phong tục, tập quán, lễ hội, truyền thống... Bản sắc văn hóa dân tộc có ý nghĩa quan trọng đối với sự nghiệp dựng nước và giữ nước, nó chứa đựng giá trị lớn, phản ánh những nét độc đáo, đặc tính dân tộc. Do đó, mỗi một người dân Việt Nam phải có trách nhiệm chăm lo, trân trọng, khai thác, giữ gìn, phát huy, phát triển văn hóa, cốt cách dân tộc. Đồng thời phải tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại. Theo Người, “văn hóa Việt Nam ảnh hưởng lẫn nhau của văn hóa Đông phương và Tây phương chung đúc lại... Tây phương hay Đông phương có cái gì tốt ta học lấy để tạo ra một nền văn hóa Việt Nam. Nghĩa là lấy kinh nghiệm tốt của văn hóa xưa và văn hóa nay, trau dồi cho văn hóa Việt Nam thật có tinh thần thuần túy Việt Nam để hợp với tinh thần dân chủ [2; 350]

Trong tư tưởng Hồ Chí Minh, xây dựng nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Đó là một nền văn hóa toàn diện, giữ gìn được cốt cách dân tộc, đảm bảo tính khoa học, tiên bộ và nhân văn. Kế thừa và phát huy tư tưởng của Người, trong giai đoạn hiện nay, chúng ta tiếp tục xây dựng một nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Nền văn hóa tiên tiến là yêu nước, tiến bộ trên nền tảng lý luận chủ nghĩa

Mác – Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh; nền văn hóa mang đậm bản sắc, cốt cách của dân tộc Việt Nam. Đồng thời, văn hóa Việt Nam phải luôn giao lưu, tiếp thu những tinh hoa văn hóa nhân loại để làm phong phú thêm và nâng tầm vóc cho nền văn hóa dân tộc.

Thấm nhuần tư tưởng Hồ Chí Minh về chủ trương nền văn hóa Việt Nam là sự kết hợp những truyền thống tốt đẹp của văn hóa dân tộc được phát triển và nâng cao với tinh hoa văn hóa của nhân loại, thấm nhuần chủ nghĩa yêu nước và chủ nghĩa quốc tế chân chính. Nghị quyết Hội nghị lần thứ năm Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa VII về xây dựng và phát triển văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc (7/1998) đã nêu những quan điểm chỉ đạo về văn hóa. Nghị quyết khẳng định: văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội, là mục tiêu và là động lực của sự phát triển kinh tế - xã hội. Xây dựng và phát triển văn hóa là sự nghiệp của toàn dân do Đảng Cộng sản Việt Nam lãnh đạo, trong đó đội ngũ tri thức giữ vai trò quan trọng. Văn hóa trở thành một mặt trận quan trọng đối với sự phát triển đất nước. Do đó, xây dựng và phát triển văn hóa là sự nghiệp cách mạng lâu dài, đòi hỏi phải có ý chí cách mạng và sự kiên trì. Hiện nay, nền văn hóa nhân dân ta đang xây dựng là nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, thống nhất và đa dạng trong cộng đồng các dân tộc Việt Nam.

Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (bổ sung, phát triển năm 2011) khẳng định phải xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, phát triển toàn diện, thống nhất trong đa dạng, vừa thấm nhuần sâu sắc tinh thần nhân văn vừa đậm tính dân chủ, tiến bộ. Đảng chủ trương phải làm cho văn hóa gắn kết chặt chẽ, thấm sâu và tác động đến mọi lĩnh vực của đời sống xã hội; văn hóa phải trở thành nền tảng tinh thần vững chắc, là sức mạnh nội sinh quan trọng của sự phát triển. Nền văn hóa Việt Nam mà chúng ta đang xây dựng và phát triển phải kế thừa và phát huy được những truyền thống tốt đẹp của các cộng đồng dân tộc Việt. Đồng thời tiếp thu những tinh hoa văn hóa nhân loại, xây dựng một xã hội dân chủ, công bằng, văn minh. Đảng ta tiếp tục kế thừa, vận dụng và phát triển tư tưởng của Người về văn hóa, khi chủ trương xây dựng nền văn hóa vì lợi ích chân chính và phẩm giá con người, với trình độ tri thức, đạo đức, thể lực và thẩm mỹ ngày càng cao. Chú trọng đến phát triển, nâng cao chất lượng sáng tạo văn học, văn nghệ, khẳng định và biểu dương các giá trị chân, thiện, mỹ, phê phán những thói hư tật xấu, tư tưởng

lỗi thời, lạc hậu, đấu tranh chống những biểu hiện phản văn hóa.

Hiểu được tư tưởng Hồ Chí Minh và trên tinh thần các nghị quyết của Đảng về văn hóa, chúng ta phải nhận thức sâu sắc, đúng đắn vai trò và sứ mệnh của văn hóa đối với sự phát triển bền vững. Hồ Chí Minh từng khẳng định văn hóa soi đường cho quốc dân đi. Trong mỗi giai đoạn phát triển của đất nước đều có dấu ấn và sự khai sáng của văn hóa. Văn hóa là cốt cách, là cội nguồn của dân tộc, văn hóa còn thì chế độ còn, văn hóa mất thì chế độ mất. Văn hóa trở thành nền tảng tinh thần xã hội, là mục tiêu và động lực của sự phát triển kinh tế - xã hội. Muốn việc thành công hay thất bại của cá nhân, tổ chức hay cộng đồng, đất nước đều do yếu tố văn hóa quyết định. Do đó, cần phải tập trung xây dựng văn hóa chính trị và các lĩnh vực văn hóa khác như văn hóa bốn phạm, văn hóa ứng xử, văn hóa phê bình..., cần phải nhận thức những yếu tố bản chất của văn hóa như văn hóa gắn bó mật thiết với con người, phản ánh tư tưởng, đạo đức, lối sống, nhân cách của con người. Chúng ta phải nhận thức và giải quyết đúng đắn mối quan hệ giữa văn hóa với kinh tế, chính trị, xã hội.

### 3. Kết luận

Kế thừa, phát huy tư tưởng của Hồ Chí Minh về xây dựng nền văn hóa mới Việt Nam, thấm nhuần những giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc và tinh hoa văn hóa nhân loại, phải làm cho văn hóa đi sâu vào tâm lý quốc dân, đi vào cuộc sống mới, văn hóa phải sửa đổi tham nhũng, lười biếng, phù hoa, xa xỉ, văn hóa phải làm thế nào cho mọi người dân Việt Nam, ai cũng hiểu được nhiệm vụ và hạnh phúc mà mình được hưởng. Trong giai đoạn hiện nay, Đảng ta tiếp tục phát huy tư tưởng văn hóa của Người, chú trọng bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc, tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại, lấy bản sắc văn hóa dân tộc làm nền tảng, làm bản lĩnh. Toàn Đảng, toàn dân đang nỗ lực xây dựng một nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, xây dựng một xã hội dân chủ, công bằng, văn minh.

### Tài liệu tham khảo

1. *Hồ Chí Minh toàn tập*, tập 3, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội
2. Hồ Chí Minh (1997), *Về văn hóa*, Bảo tàng Hồ Chí Minh xuất bản, Hà Nội.
3. *Giáo trình Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam* (2021), NXB Chính trị Quốc gia sự thật, Hà Nội.
4. *Giáo trình Tư tưởng Hồ Chí Minh* (2021), NXB Chính trị quốc gia sự thật, Hà Nội.